

Boudewijn de Groot, *Het Land van Maas en Waal* (1966): luisteren en lezen

Handleiding voor de leerkracht

Afbeelding: Op 19 april 1967 kreeg De Groot een gouden plaat voor deze single. Deze werd hem in slot Loevestein, waar de Afgedamde Maas en de Waal samenvloeden tot de Merwede, met zichtbare tegenzin overhandigd door slotvoogd (Publiek domein)

Bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Het_Land_van_Maas_en_Waal

Inleiding

Het Land van Maas en Waal is een nummer van Boudewijn de Groot met een tekst van Lennaert Nijgh, dat behoort tot de canonteksten van de Nederlandse liedkunst. Dankzij de ritmische melodie en het kleurrijke arrangement is het lied nog altijd in staat om jongeren aan te spreken.

Doelstellingen

1. De leerlingen kunnen luisteren naar een gezongen tekst, met niet alleen aandacht voor de tekst zelf, maar ook voor de klank, de melodie en de instrumentatie.
2. De leerlingen kunnen de tekst interpreteren als de weergave van een droomwereld, die geïnspireerd is door de schilderijen van Jeroen Bosch.
3. De leerlingen staan open voor de droom- en fantasiewereld, die de literatuur voor hen kan ontsluiten.

Vragen en opdrachten

1. Zie: https://nl.wikipedia.org/wiki/Het_Land_van_Maas_en_Waal
2. De tekst is gemakkelijk te vinden. Je hoeft maar 'Land van Maas en Waal tekst' in te tikken op Google en de tekst komt vanzelf te voorschijn. We hebben een enkele fout in de tekst op het internet verbeterd en (om de leesbaarheid te bevorderen) leestekens toegevoegd.
3. Eigen antwoorden van de leerlingen.
4. We kunnen duidelijk in het lied vijf delen onderscheiden. Het refrein begint telkens met 'Onder de ... hemel in de ... zon. We krijgen dan achtereenvolgens:
 1. De eerste versie van het refrein, 2. De eerste strofe, 3. De tweede versie van het refrein, 4. De tweede strofe, 5. De derde versie van het refrein.
5. De logica van de werkelijkheid ontbreekt al meteen in de eerste versie van het refrein: de groene hemel en de blauwe zon, het blikken (in plaats van koperen) harmonieorkest, het circus Jeroen Bosch, de heuvels en de bergen van het Land van Maas en Waal..
6. Het gezelschap is heel heterogeen samengesteld: een kater, twee konijnen, een meisje, de grote snoeshaan, twee Moren met hun schepen in de hand, de fanfare, de schaar en de vingerhoed.

7. De tekst wordt inderdaad hoe langer hoe vreemder.

8. Woorden die door middel van klank- of betekenisassociaties met elkaar verbonden worden: brandewijn - in brand steken - koudvuur, dronken doden (alliteratie) - pierlala, zandgebak - Klaas Vaak.

9. Nieuw in dit refrein zijn de woorden 'altijd' en 'voorgoed', die verwijzen naar het blijvende succes van de Geuzen en hun definitieve vertrek naar het Land van Maas en Waal.

Afbeelding: Jeroen Bosch, *De tuin der lusten* (detail). (Publiek domein)

Bron:

[https://nl.wikipedia.org/wiki/De_tuin_der_lusten#/media/Bestand:J. Bosch The Garden of Earthly Delights \(detail 5\).jpg](https://nl.wikipedia.org/wiki/De_tuin_der_lusten#/media/Bestand:J._Bosch_The_Garden_of_Earthly_Delights_(detail_5).jpg)

10. Hoewel die kleuren groen voor de hemel en blauw voor de zon ongewoon zijn, zijn dat toch de kleuren van een vredig en zonnig zomervlandschap. In het tweede refrein zijn die kleuren purper en bruin geworden en dat is een verwijzing naar de sombere strijd en de verwoestingen door de Geuzen. In de kleuren van het derde refrein (goud en zilver) vinden we een verwijzing naar de triomf en de vreugde van de overwinnaars na het militaire offensief.

Het blikken (in plaats van koperen) harmonieorkest verschuift het orkest in de richting van een eenvoudige fanfare (zonder houten blaasinstrumenten).

Normaal gezien speelt zo'n orkest op een kiosk (de ronde vorm is dus wel gebleven), maar deze eenvoudige fanfare kan net zo goed in een grote ton zitten. Het circus Jeroen Bosch verwijst naar de schilder, maar het geeft wel aan

dat dit heterogene gezelschap niet de pretentie heeft om grote kunst te creëren.

De heuvels en bergen van het Land van Maas en Waal geven aan die streek iets sprookjesachtig en suggereren dat er een heleboel hindernissen overwonnen moeten worden, vooraleer de stoet zijn veilige plaats in de Noordelijke Nederlanden kan bereiken.

Het gezelschap van de eerste strofe: de ik met een kater (dier of dronkenschap), de konijnen met een trechter op hun hoofd (symbool van de waanzin), de snoeshaan die tegelijk dier en mens is, het glazen ei dat eigenlijk een sneeuwbol is (waarin de drastisch verkleinde abdij zit) en de Moren die hun schepen in de hand hebben (ook de schepen worden hier sterk verkleind).

De verschuivingen in de tweede strofe:

- brandewijn (uit de provisiekast?): verschuiving naar brandstichting.
- koudvuur: letterlijk op te vatten?
- het komt niet in de krant: anachronistische verschuiving.
- de horizon schijnt: de zon schijnt aan de horizon (in het Land van Maas en Waal?) of de zon gaat onder.
- de doden zijn dronken: de makkers die tijdens de expeditie het leven gelaten hebben?
- Pierlala verdwijnt: er vallen geen doden meer.
- dan steken we de loftrompet en ook de dikke draak: we steken de loftrompet *over* de gevallen soldaten en we steken de (dikke) draak *met* de koning van Spanje. Die 'dikke draak' is een grapje: in een (figuurlijke) uitdrukking kun je geen (letterlijke) adjectieven meer toevoegen.
- zandgebak op 't feestje bij Klaas Vaak: een verdichting van twee activiteiten, namelijk het feest vieren (zandkoekjes eten) en het slapen gaan (Klaas Vaak). De verdichting gebeurt door middel van het woord zandgebak, waarin de beide handelingen worden versmolten.

11. Paarsgewijs rijmende verzen, een tweeledig marsritme, klanksymboliek in 'dan blaast de fanfare ter ere van de schaar' (assonantie), 'het is koudvuur en het komt niet in de krant', 'het leed is geleden', 'de doden dronken' en 'de dikke draak' (alliteraties).

12. De instrumentatie is die van een fanfare (kopers, onder meer trompet en tuba, en slagwerk, onder meer een trommel en belletjes). Het ritme is dat van een huppelende mars (vergelijk met een carnavalsstoet). Het arrangement van Bert Paige maakt gebruik van allerlei tekstillustrerende klankeffecten: het gelach in het refrein, het gekraai van de snoeshaan, het klokkengelui van de abdij, het Spaanse melodietje (uit een stierengevecht) bij de koning van Spanje, de dronken hikjes van de klarinet bij brandewijn, het trompetgeschal bij de loftrompet en het gebries van een draak.

Bibliografie

W. Bosing, *Hiëronymus Bosch (rond 1450-1516). Tussen hemel en hel*. Köln: Taschen, 2001.

P. Claes, 'Op zoek naar Het Land van Maas en Waal'. In: *Nova et Vetera*, 50ste jaargang, 1972-1973, p. 97-106.

J. Uyttendaele e.a., *Taalboek 4. Basisboek. Handleiding*. Leuven: Wolters, 1990.

<https://www.boudewijndegroot.nl/nieuws/317-het-land-van-maas-en-waal>

Jan Uyttendaele

N.B. Dit leermiddel kan op een flexibele manier gebruikt worden, dat wil zeggen dat het aangepast kan worden aan de didactische context en de doelgroep (het niveau en de leeftijd van de leerlingen). Daarom wordt het aangeboden als Word-document. Het valt onder de licentie *Creative Commons*, dat wil zeggen dat leraren het lesmateriaal alleen voor hun eigen lespraktijk mogen gebruiken (met vermelding van de maker) en niet voor commerciële doeleinden. Zie: <https://klascement.info/help/wat-is-creative-commons/>